Wspomaganie rozwoju psychospołecznego dzieci nieśmiałych

Małgorzata Zabłocka
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego

Czynniki ryzyka związane z nieśmiałością:

Myślenie o sobie („ja jestem"): niska samoocena, poczucie samotności, niezadowolenie z życia, pesymizm

Możliwość uzyskania wsparcia od innych („ja mam"): odrzucenie rówieśnicze, autorytarny lub permisywny styl wychowania

Umiejętności („ja mogę"): niskie kompetencje społeczne

Cele programu[1]: przezwyciężanie nieśmiałości poprzez tworzenie uczestnikom zajęć warunków do:

podejmowania aktywności społecznej	rozwijania kompetencji społecznych
• treści programu i działania prowadzącego: • inicjują kontakty między dziećmi • sprzyjają wypowiadaniu się, współdziałaniu lub podejmowaniu innej aktywności na forum grupy • umożliwiają dzieciom wpływ na bieg zdarzeń	• treści programu i działania prowadzącego: • sprzyjają rozwijaniu umiejętności aktywnego słuchania, nadawania „komunikat ja" oraz uwzględniania różnych punktów widzenia w ocenie sytuacji • zachęcają do dostrzegania mocnych stron innych
kształtowania wyższej i bardziej adekwatnej samooceny	**kształtowania optymistycznego stylu wyjaśniania przyczyn zdarzeń**
• treści programu i działania prowadzącego: • sprzyjają nabywaniu odmiennych od dotychczasowych doświadczeń (są źródłem pozytywnych informacji zwrotnych) • umożliwiają rozwijanie umiejętności bardziej realistycznego myślenia o przyczynach i skutkach niepowodzeń	• treści programu i działania prowadzącego sprzyjają: • dostrzeganiu związku między myślami, uczuciami i ich skutkami • zastanawianiu się nad przyczynami zachowań innych osób • poszukiwaniu realnych wyjaśnień przyczyn sukcesów i porażek

[1] Program powstał w ramach pracy doktorskiej pt.: „Wspomaganie rozwoju psychospołecznego dzieci nieśmiałych" napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Marii Deptuły. Część projektu została sfinansowana ze środków KBN w ramach grantu promotorskiego 1 H01F 103 26. Na realizację projektu otrzymano również środki z Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Teoretyczne podstawy oddziaływań:

Teoria rozbieżności informacyjnej W. Łukaszewskiego (1974;1978)

Zgodnie z tą teorią przekazywanie dzieciom informacji (np. *Jasiu to rozwiązanie jest bardzo interesujące, warto je pokazać grupie*) rozbieżnych z informacjami zakodowanymi w strukturach poznawczych (*moje pomysły są nieciekawe*) może zapoczątkować proces zmiany tych struktur (*czasami mam fajne pomysły, to mi wychodzi*). Osoba wspomagająca rozwój, w trakcie spotkań z dziećmi, wielokrotnie przekazuje im pozytywne informacje zwrotne, dotyczące posiadanych cech, umiejętności, podjętego działania itp.

Teoria społecznego uczenia się A. Bandury (2007)

Zgodnie z tą teorią nabywanie nowych umiejętności i wzorów zachowań odbywać się może poprzez obserwację zachowań własnych i innych osób oraz ocenę skutków, jakie one przynoszą. W trakcie zajęć uczestnicy mają szanse obserwować i naśladować zachowania zarówno prowadzącego jak i innych członków grupy. Mogą wypróbowywać różne warianty zachowań w proponowanych im scenkach, po zakończeniu których otrzymują informacje zwrotne na temat tego jak poradziły sobie podczas odgrywania roli.

Metody pracy

Program adresowany jest do dzieci w wieku 10-11 lat. Obejmuje 15 dwugodzinnych spotkań. Zajęcia odbywają się raz w tygodniu. Prowadzone są metodami aktywnymi tak, aby umożliwić uczestnikom aktywne doświadczanie i przeżywanie tego, co jest ich treścią. Metody stosowane w programie to m. in.: krąg uczuć, rysunki, historyjki obrazkowe, scenki, burze mózgów, dyskusje, opowiadania, bajki.

Scenariusze zajęć wraz ze wskazówkami metodycznymi zostały opublikowane w książce Małgorzaty Zabłockiej pt.: *Przezwyciężanie nieśmiałości u dzieci,* wydanej w 2008 roku przez Wydawnictwo Naukowe Scholar.

Ewaluacja

Ewaluacja procesu dotyczyła monitorowania: frekwencji, oceny satysfakcji uczestników z poszczególnych zajęć i z udziału w całym cyklu, przebiegu poszczególnych zajęć i pojawiających się trudności oraz sposobów radzenia sobie z nimi.

Ewaluację wyników przeprowadzono w modelu eksperymentalnym, z grupą kontrolną i pomiarami badawczymi przed rozpoczęciem programu, bezpośrednio po zakończeniu programu oraz 6 miesięcy po jego ukończeniu. Badano 80 dzieci nieśmiałych z klas IV i V.

Techniki i narzędzia badawcze:

POZIOM NIEŚMIAŁOŚCI
- Technika socjometryczna: „Zgadnij kto..." (Junik, 2004)
- Technika rangowania dla wychowawcy klasy (Zabłocka, 2005)

AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA
- Obserwacja sytuacyjna (Gurycka, 1970)
- Arkusz do badania percepcji sytuacji zadaniowej (Zabłocka, 2005)
- Arkusz do badania samopoczucia w sytuacji zadaniowej (Zabłocka, 2005)

KOMPETENCJE SPOŁECZNE
- Technika socjometryczna „Plebiscyt Życzliwości i Niechęci" (Deptuła, 1997)

POZIOM I ADEKWATNOŚĆ SAMOOCENY
- Arkusz do oceny własnego funkcjonowania w sytuacjach społecznych (Harwas-Napierała, 1979)
- Arkusz do badania funkcjonowania dzieci nieśmiałych w rolach społecznych (Harwas-Napierała, 1979)

STYL WYJAŚNIANIA PRZYCZYN ZDARZEŃ
- Kwestionariusz atrybucyjnego stylu u dzieci Kaslow, Tanenbaum (Seligman, 1997)

Korzystne, istotne zmiany zaszły u dzieci uczestniczących w zajęciach, w zakresie:
- poziomu nieśmiałości (w opinii nauczycieli)
- poziomu aktywności społecznej

Istotne i korzystne, choć nie tak jednoznaczne (bowiem jedynie w niektórych grupach i niektórych wymiarach), zmiany zaszły również w zakresie:
- poziomu samooceny
- stylu wyjaśniania przyczyn zdarzeń.

Nie odnotowano istotnych zmian w zakresie postrzegania nieśmiałości przez rówieśników z klasy, w zakresie kompetencji społecznych dzieci oraz w zakresie adekwatności samooceny.

Literatura:
Bandura A. (2007). *Teoria społecznego uczenia się*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
Deptuła M. (1997). *Szanse rozwoju psychospołecznego dzieci w zmieniającej się szkole*. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uczelniane WSP.
Gurycka A. (1970). *Dzieci bierne społecznie*. Wrocław-Warszawa-Kraków: Wydawnictwo PAN. Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
Harwas-Napierała B. (1979). *Nieśmiałość dziecka*. Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Poznańskiego.
Junik W. (2004). *Wspomaganie rozwoju psychospołecznego dzieci z rodzin z problemem alkoholowym w świetlicach terapeutycznych*. Rozprawa doktorska. Bydgoszcz: Uniwersytet Kazimierza Wielkiego.
Łukaszewski W (1974). *Osobowość: struktura i funkcje regulacyjne*. Warszawa: PWN.
Łukaszewski W. (1971). Relacyjna koncepcja ludzkiej aktywności. *Psychologia Wychowawcza* 4, s. 381-399.
Seligman M.E. (1997). *Optymistyczne dziecko*. Poznań: Media Rodzina of Poznań.
Zabłocka M. (2005). *Wspomaganie rozwoju psychospołecznego dzieci nieśmiałych*. Rozprawa doktorska. Bydgoszcz: Uniwersytet Kazimierza Wielkiego.
Zabłocka M. (2008). *Przezwyciężanie nieśmiałości u dzieci*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.